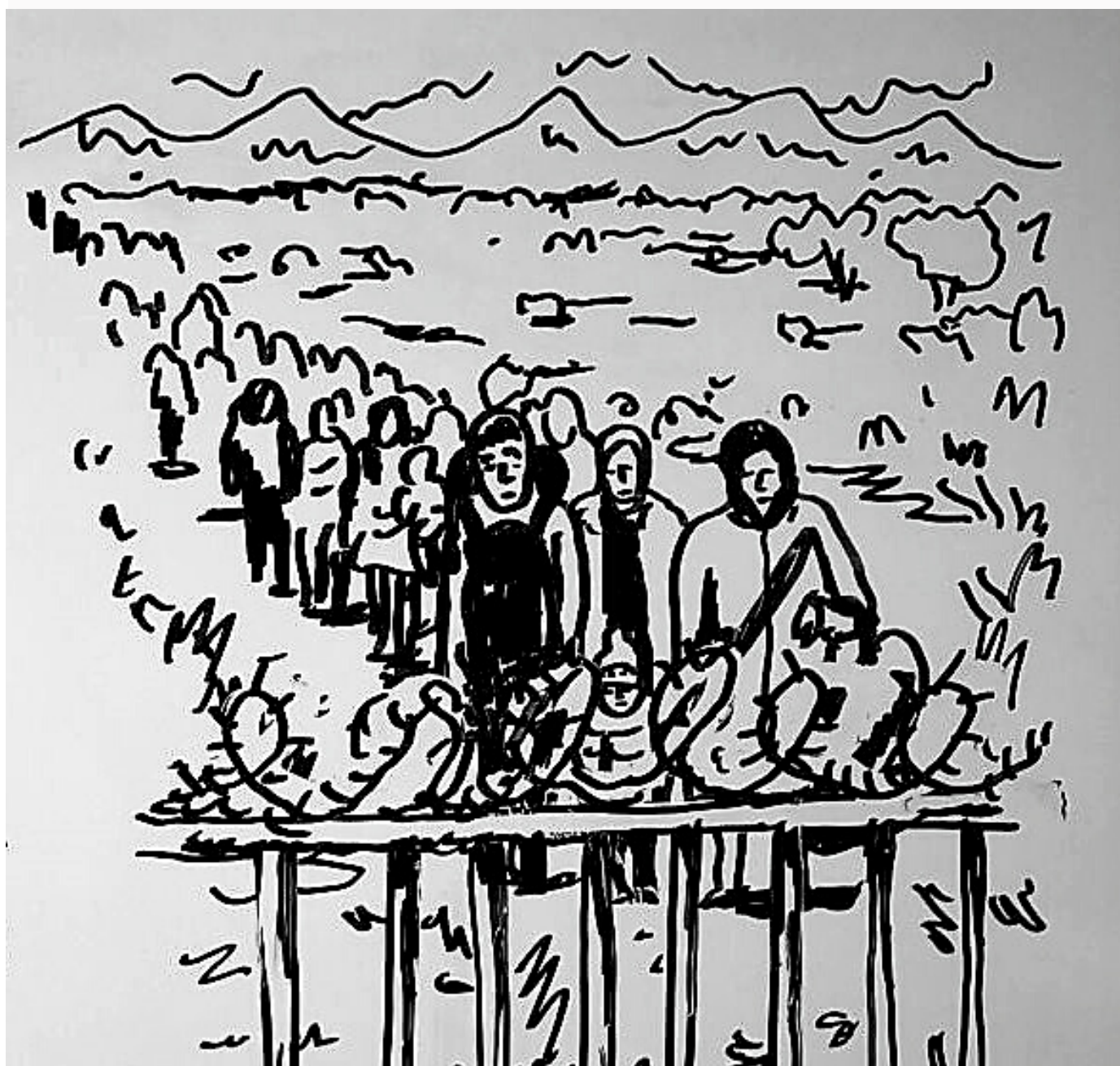

KRIMINALIZACIJA SOLIDARNOSTI U EU ŠTO TREBA UČINITI KAKO BI BILA ZAUSTAVLJENA?

Policy dokument

Kriminalizacija solidarnosti u EU - što treba učiniti kako bi bila zaustavljena?

Julija Kranjec, Ana Čuća

Centar za mirovne studije, 2020.

The project 'Towards an open, fair and sustainable Europe in the world - EU Presidency Project 2019-2021' is funded by the European Union and implemented by the Finnish NGO platform for development Fingo, the Romanian platform FOND, the Croatian Platform CROSOL, and CONCORD, the European NGO Confederation for relief and Development.

1) Uvod

Posljednjih godina, rastući trend kriminalizacije migracija unutar Europske unije predvodi politička retorika koja migrante prikazuje kao izvor društvenog nereda i kriminaliteta. Lažno izgrađena klima straha otvorila je prostor državama članicama za provođenje restriktivne politike koja se uvelike oslanja na široku uporabu kaznenog prava. Odgovor Europske unije na migracije tijekom godina je prešao u sferu unutarnje sigurnosti i održao proces sekuritizacije migracija.¹ Posljedično, migracijska politika Europske unije počela je poticati radikalne političke strategije koje su „usmjerene na isključivanje određenih kategorija ljudi prezentirajući ih kao opasnost.”² Stoga rastući trend kriminalizacije migracija ne iznenađuje, upravo suprotno, proizvod je uvjetovane raspodjele prava na temelju kulturnih, rasnih i društveno-ekonomskih kriterija.³

Usred humanitarne krize koja je započela 2015. godine, organizacije civilnog društva, aktivisti i aktivistkinje i građani i građanke izrazili su solidarnost s izbjeglicama i drugim migrantima koji su tražili i i dalje traže sigurnost. Njihovi činovi solidarnosti obuhvaćali su provođenje morskih akcija traganja i spašavanja, distribuciju hrane i odjeće, smještaj i prijevoz, kao i medicinske tretmane. Dok su države članice u ime zaštite kulturne homogenosti usvajale mjere kojima je ograničavan pristup sustavu međunarodne zaštite, organizacije civilnog društva i građani stali su u obranu prava na traženje azila, humanog postupanja i zaštite ljudskog dostojanstva.

Široka konceptualizacija kriminalizacije migracija dovela je do kriminalizacije onih koji pomažu izbjeglicama i drugim migrantima. Neprijateljsko okruženje i prikaz organizacija civilnog društva, građana, kao i institucija koje pomažu izbjeglicama i drugim migrantima kao aktera koji podrivaju nacionalni suverenitet potaknuli su provedbu administrativnih i kaznenih sankcija, kao i usvajanje zakona koji, između ostalog, ograničavaju opseg rad organizacija i institucija civilnog društva i provode mjere štednje.

U svjetlu sve većeg broja osoba koje su progonjene zbog iskazivanja solidarnosti prema migrantima, ovaj će se rad baviti fenomenom kriminalizacije solidarnosti i njegovom konceptualizacijom unutar i izvan formalnog procesa kriminalizacije putem delegitimizacije, disciplinskih mjera i zastrašivanja. Da bismo razumjeli doseg ove pojave, potrebno je sagledati povezanost sekuritizacije i migracija, koja je ugrađena u pravni okvir Europske unije i trenutnih političkih struktura. Ovaj rad nastoji pokazati da je trenutna politika odvracanja koju provode Europska unija i njezine države članice u suprotnosti s opredjeljenjem za zaštitu ljudskih prava, ljudskog dostojanstva i vladavine prava.

¹ Huysmans, J. (2000). Europska unija i sekuritizacija migracija, časopis za zajedničke studije tržišta, Vol. 38, br. 5 str. 751-777. Dostupno na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1468->

² Ibid. str. 771.

³ Ibid. str. 771.

2) Politički i pravni trendovi

Kriminalizacija solidarnosti opisuje državne aktivnosti i pokušaje sprečavanja i zaustavljanja pojedinaca, grupa, inicijativa, institucija i drugih aktera u akcijama kojima podržavaju, pomažu ili asistiraju ljudima koji su u potrebi, ali nemaju odgovarajuće isprave, koristeći kaznene i imigracijske zakone.⁴ Radnje poput pružanja pravnih informacija, kupovine sendviča ili vode ili vođenja nekoga liječniku, kao i spašavanja nekoga od smrzavanja, utapanja ili umiranja, obično će se smatrati osnovnom i očekivanom ljudskom reakcijom ili solidarnošću, ali u posljednje vrijeme postale su rizične, zločinačke i neželjene.

Prvi zabilježeni slučajevi kriminaliziranih djela solidarnosti s migrantima dogodili su se početkom 2000-ih, ali broj slučajeva i težina kazne naglo su porasli u recentnom vremenskom razdoblju. Prema istraživanju Liz Fekete⁵, početkom 2000-ih slučajevi progona zbog klevete javnih službenika odgovornih za represivne prakse ili odluke, kao i kažnjavanja prosvjeda protiv deportacije ili pritvaranja zabilježeni su u Velikoj Britaniji, Irskoj, Belgiji, Austriji, Francuskoj, Italiji i Grčkoj. U posljednje vrijeme širom Europske unije primijećen je progon ljudi koji djeluju u solidarnosti s migrantima.⁶ U usporedbi s ranim slučajevima, nedavni postupci pred sudovima uključuju kriminalizaciju spašavanja na moru, pružanja medicinske pomoći ili zadovoljavanja osnovnih ljudskih potreba kao što su hrana, voda ili sklonište. Između 2015. i 2019., prema istraživanju ReSOMA, najmanje 158 osoba bilo je uključeno u 49 takvih slučajeva pružanja humanitarne pomoći migrantima i izbjeglicama u 11 europskih zemalja.⁷ Iako je više slučajeva zabilježeno u zemljama u kojima su (krajnje) desne stranke na vlasti, nedostatak jednoglasnog, snažnog i nedvosmislenog odgovora od strane relevantnih institucija EU-a i dalje je zabrinjavajuć.

Velik broj osoba procesuiranih zbog pomaganja izbjeglicama i drugim migrantima u korelaciji je s promjenom političke retorike koja je izmijenila djela „pomaganja“, „solidarnosti“ i „asistiranja“ u „krijumčarenje“ kao i „spašavanje života“, „pružanje hrane i skloništa“ ili „pristup postupcima azila“ u „omogućavanje neovlaštenog ulaska, tranzita i boravka“. Slijedom toga, ta bazična djela humanosti pretvorena su u nešto ilegalno i kažnjivo, u zločine pod određenim okolnostima. Ovaj terminološki pomak i fokus na sprečavanju ilegalnih migracija

⁴ Duarte, M. (2019). Etičke posljedice kriminalizacije solidarnosti u EU-u, *Theoria*, str.2.

⁵ Fekete, L. (2009). Europa: zločini solidarnosti, *Rasa i klasa*, Institut za rasne odnose Vol. 50 (4): str. 83–97.

⁶ Fekete, L., F. Webber i Edmond-Pettitt, A. (2017). Humanitarnost: neprihvatljivo lice solidarnosti, Institut za rasne odnose, London. Dostupno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-criminalisation-of-migrants-1_en.pdf. Chinedu Okafor, O. (2019). Izvještaj neovisnog stručnjaka o ljudskim pravima i međunarodnoj solidarnosti. Dostupno na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/108/84/PDF/G1910884.pdf?OpenElement>

⁷ Vosljiūtė, L. i Conte, C. (2019). Završno sintetičko izvješće ReSOMA-e Suzbijanje radanevladinih organizacija i volontera koji pomažu izbjeglicama i drugim migrantima. Dostupno na: <http://www.resoma.eu/node/194>

u skladu je s općim pristupom Europske unije prema jedinstvenoj migracijskoj politici koja povezuje vanjsku migraciju s prijetnjom unutarnjoj sigurnosti.

S primarnim ciljem borbe protiv krijumčarenja migranata, EU je 2002. godine implementirala takozvani Facilitatorski paket koji uključuje Direktivu o definiranju olakšavanja neovlaštenog ulaska, tranzita i boravka i njenu sljedeću Okvirnu odluku koja propisuje definicije olakšavanja neovlaštenog ulaska, tranzita i boravka. Prema članku 1. Direktive:

Svaka država članica donosi odgovarajuće sankcije za: (a) svaku osobu koja namjerno pomaže osobi koja nije državljanin države članice da uđe ili prijeđe preko državnog područja države članice i pritom krši zakone te države o ulasku i tranzitu stranaca; (b) svaku osobu koja, zbog financijske koristi, namjerno pomaže osobi koja nije državljanin neke države članice da boravi na državnom području te države članice i pritom krši zakone te države o boravku stranaca.⁸

Članak 2. iste Direktive kaže da države članice mogu odlučiti ne nametati ograničenja za djela definirana u članku 1., ako se to učini s ciljem pružanja humanitarne pomoći. Točnije:

Svaka država članica može odlučiti da ne izriče sankcije za postupanje iz stavka 1. točke (a) u skladu sa svojim nacionalnim pravom i praksom za slučajeve u kojima je cilj takva postupanja pružanje humanitarne pomoći osobi na koju se to odnosi.⁹

Širokim definiranjem pojma olakšavanja neregularnog ulaska, tranzita ili boravka u okviru Direktive postavlja se pitanje o pravnoj nesigurnosti. Imajući u vidu standarde postavljene unutar obujma međunarodnog prava, razlozi za kriminalizaciju pomoći osobama čiji status još nije reguliran ne odgovaraju standardima utvrđenim u UN-ovom Protokolu protiv krijumčarenja (dalje u tekstu "UN-ov Protokol "). Članak 3. Protokola UN propisuje da:

„Krijumčarenje migranata” znači posredovanje, u svrhu izravnog ili neizravnog stjecanja financijske ili druge materijalne koristi od nezakonitog ulaska osobe u državu stranku koje ta osoba nije državljanin ili u njoj nema trajno boravište.¹⁰

Travaux Préparatoires Protokola UN-a pokazuje da je uvjet financijske i druge materijalne koristi uključen zbog ispravnog uvažavanja važnosti humanitarne pomoći. Namjera Protokola UN-a nije bila kriminalizacija članova obitelji, vjerskih skupina ili nevladinih organizacija, već targetiranje kriminalnih skupina koje iskorištavaju migrante radi stjecanja financijske koristi. Usporedbom standarda utvrđenih UN-ovim protokolom i Direktivom uočavaju se očite nedosljednosti. Nejasnost Direktive i njezino isključivanje financijske i druge materijalne

⁸ Vijeće Europske unije. (2002). DIREKTIVA VIJEĆA 2002/90 / EZ od 28. studenoga 2002. o definiranju olakšavanja neovlaštenog ulaska, tranzita i boravka, Članak 1.

⁹ Ibid. Članak 2.

¹⁰ Ujedinjeni narodi. (2000). PROTOKOL PROTIV KRIJUMČARENJA MIGRANATA KOPNOM, MOREM I ZRAKOM, DOPUNE KONVENCIJE UJEDINJENIH NARODA PROTIV TRANSNACIONALNOG ORGANIZIRANOG KRIMINALITETA, Članak 3.

koristi iz odredbe koja definira čin krijumčarenja otvara vrata širokoj uporabi krivičnog prava. Definiranje činova solidarnosti kao "olakšavanja neovlaštenog ulaska, tranzita i boravka" i tretiranje tih djela kao grubog kršenja kaznenog prava može imati utjecaj na diskurs i percepciju javnosti u vezi migranata, kao onih koji nisu dostojni pomoći ili suosjećanja, što može dovesti do stapanja iregularne migracije i kriminalnih aktivnosti. Iskrivljena uloga kaznenog prava pretvorila ga je u "alat za prisiljavanje ljudi da prihvate situaciju u kojoj moraju unaprijediti određenu političku agendu s kojom se uopće ne slažu", umjesto da bude alat za zaštitu društva od devijantnog ponašanja.¹¹ Dodatno, savjetodavna priroda odredbe Direktive koja prepušta državama članicama da odluče hoće li imati humanitarnu klauzulu unutar svog nacionalnog pravnog okvira dokazuje da pravni okvir EU ne uspijeva pružiti adekvatne zaštitne mjere za osobe koje izražavaju solidarnost prema izbjeglicama i drugim migrantima.

Mnogi stručnjaci pružili su pregled načina na koji se s vremenom mijenjala svrha Direktive o definiranju olakšavanja neovlaštenog ulaska, tranzita i boravka 2002. godine. Od postavljenog cilja borbe protiv iregularne migracije, trgovine ljudima, krijumčarenja i onih koji od toga profitiraju, Facilitatorski paket pretvorio se u glavni alat za kršenje ljudskih prava izbjeglica i drugih migranata u svrhu zaustavljanja i kontrole migracija. Prioritet zaustavljanja nepovoljnih migracijskih kretanja u EU čini se dovoljno važan da opravda kršenje drugih načela i vrijednosti EU-a.

Nekoliko međunarodnih normi o ljudskim pravima, kao što su pravo na život, pravo na slobodu i sigurnost osobe, pravo na slobodu izražavanja, pravo na pošteno saslušanje, pravo na odgovarajuće stanovanje i pravo na hranu i odgovarajući životni standard krši se kriminalizacijom humanitarne pomoći ili solidarnosti.¹² Kriminalizacija solidarnosti predstavlja izrazito nepoštivanje obveza prema ljudskim pravima i EU zakonodavstvu. Nadalje, shvaćena kao produkt kriminalizacije migracija, kriminalizacija solidarnosti pokazuje da se države članice EU oslanjaju na uvjetnu raspodjelu prava na temelju kulturnih, rasnih i društveno-ekonomskih kriterija.

Kriminalizacija ili suzbijanje pružanja humanitarne pomoći izbjeglicama i drugim migrantima je politička odluka. I znanstveni, i pravni argumenti protive se takvom rješenju. Iako se ova praksa može smatrati recentnom, posljedice takvih odluka već se mogu vidjeti i mjeriti. Politike i prakse koje ne razlikuju krijumčarenje ljudi i humanitarnu pomoć utječu na sve građane EU-a, jer se mnogi od njih boje da će ih pomaganje drugom čovjeku dovesti do suda i, potencijalno, u zatvor. Nekoliko studija dokazalo je odvrcajući učinak koji čini strah od sankcija zajedno s „kolektivnom ravnodušnošću“.¹³ Jednom kada se ljudi boje osigurati vodu ili pružiti liječničku

¹¹ Duarte, M. (2019). Etičke posljedice kriminalizacije solidarnosti u EU-u, *Theoria*, str. 6-

¹² Chinedu Okafor, O. (2019). Izvještaj neovisnog stručnjaka o ljudskim pravima i međunarodnoj solidarnosti. Dostupno na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/108/84/PDF/G1910884.pdf?OpenElement>

¹³ Basaran, T. (2015). "Spašeni i utopljeni: Upravljanje ravnodušnošću u ime sigurnosti", *Sigurnosni dijalog*, god. 6, broj 3, 2015.

pomoć čovjeku u potrebi, tada će (i)legalnost statusa postati nevažna. Prema tome, primjena zakona koji kriminaliziraju humanitarnu pomoć ugrožava vrijednosti solidarnosti i ljudska prava te uništava socijalni kapital.

Nacionalni zakoni koji zabranjuju akcije solidarnosti krše vladavinu prava i uobičajene međunarodne norme kao što je načelo zabrane protjerivanja. Ovim zakonima smanjuje se prostor aktivnosti civilnog društva i *prima facie* krši pravo na slobodu izražavanja, kada humanitarci koji sudjeluju ili podržavaju ulične prosvjede u znak solidarnosti s izbjeglicama i drugim migrantima bivaju procesuirani ili zastrašivani, ili kada onima koji se organiziraju radi njih ili govore njima u prilog prijeti kazneni progon ili deportiranje; ili kada se progone ili zastrašuju osobe koje sudjeluju u protestnim akcijama u avionima, kao znak solidarnosti s iregularnim migrantima kojima prijeti deportacija.

Sve veći broj humanitarca i branitelja ljudskih prava koji se suočavaju s kaznenim progonima može se shvatiti kao neuspjeh država članica da primijene standarde utvrđene u Deklaracija Ujedinjenih naroda o pravu i odgovornosti pojedinaca, grupa i društvenih organa da unaprjeđuju i štite univerzalno priznata ljudska prava i osnovne slobode (dalje u tekstu; Deklaracija o braniteljima ljudskih prava). Članak 12. Deklaracije obvezuje države da provedu sve potrebne mjere kako bi zaštitile branitelje ljudskih prava, bilo da se radi o pojedincima ili udrugama, od bilo kojeg oblika *de jure* ili *de facto* pritiska ili diskriminacije.¹⁴ Posebni izvjestitelj za branitelje ljudskih prava podsjetio je da „Deklaracija nameće neovisne obveze državama da usvoje odgovarajuće administrativne i pravne okvire za podršku obrani ljudskih prava te da obrazuju državne službenike i širu javnost o njihovim pravima. Kao što je primijećeno u mnogim zemljama, državni službenici postaju sve kritičniji prema braniteljima ljudskih prava.” Taj kritički pristup državnih službenika prema braniteljima ljudskih prava posebno je problematičan, imajući u vidu da su "branitelji predstavljeni kao nepovezane elite, nepoštene ili neinformirane, problematičan faktor i strani agenti".¹⁵

Mjere suzbijanja vanjske migracije, zajedno sa zakonima čiji je cilj obeshrabrivanje osoba koje pomažu izbjeglicama i drugim migrantima, narušavaju poštovanje relevantnih međunarodnih konvencija. Unatoč tome, trend primjene restriktivnih zakona raste. Izvješće Europske migracijske mreže (EMN)¹⁶ napravljeno 2017. godine dokazuje da države članice nisu prepoznale humanitarnu pomoć u nacionalnim pravnim okvirima. Samo su 4 od 21 države članice pozitivno odgovorile na pitanje je li njihovo nacionalno zakonodavstvo izričito propisalo izuzeće kazne za facilitaciju (olakšavanje), ako je pomoć izvršena samo iz

¹⁴ Ujedinjeni narodi (1999.). Deklaracija o pravu i odgovornosti pojedinaca, grupa i društvenih organa da unaprjeđuju i štite univerzalno priznata ljudska prava i osnovne slobode, Članak 12.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Europska mreža za migracije. (2017). EMN Ad-Hoc upit za Ad-Hoc upit o izuzeću humanitarne pomoći od kriminalizacije. str. 5-6. Dostupno na: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/2017.1135_hr_ad-hoc_query_on_exemption_of_humanitarian_assistance_from_criminalisation_.pdf

humanitarnih razloga, u skladu s Direktivom o definiranju olakšavanja neovlaštenog ulaska, tranzita i boravka. Ipak, Belgija, Finska i Velika Britanija odgovorile su da njihova nacionalna zakonodavstva ne navode specifično djela koja nisu kažnjiva. Francuska je izuzeće jer je odgovorila da ako pomoć ne vodi ka izravnoj ili neizravnoj naknadi pružatelju te se sastoji od pravnih savjeta, pružanja hrane, smještaja ili medicinske skrbi, kako bi se strancu osigurali dostojanstveni i pristojni životni uvjeti, tada takav čin neće biti kažnjiv.¹⁷Paradoksalno je da u Francuskoj postoji nekoliko slučajeva progona pojedinaca koji nisu željeli biti tihi promatrači brutalne politike granične kontrole.¹⁸ Progon osoba koje pružaju pomoć, unatoč implementaciji humanitarne klauzule, pokazuje da pojam solidarnosti, u očima države ne može poništiti dalekosežno tumačenje zakona koji definiraju krijumčarenje.

Činjenica je da se migracije ne mogu zaustaviti i u nedostatku sigurnih i zakonitih ruta, da bi se stiglo do sigurnog odredišta, ljudi su primorani na sve rizičnija i opasnija putovanja. Migracijske politike razvijaju se kako na razini država članica, tako i na razini EU-a. Povećani broj detencija, uznemiravanje i pravni postupci protiv osoba koje pružaju pomoć pokazuju doseg zakona koji su u sukobu s međunarodnim normama ljudskih prava. Dodatno, čak su i neovisne institucije i gradovi bili pogođeni nekim od ovih mjera zbog pružanja pomoći izbjeglicama i drugim migrantima u njihovom djelokrugu. Pojam solidarnosti koji je negativno politiziran, zajedno s raširenom primjenom kaznenog prava, stvorio je pravnu nesigurnost u kojoj su nasukani i migranti i osobe koje im pomažu. Sve veći broj pojedinačno procesuiranih zbog pomaganja izbjeglicama i drugim migrantima dokazuje da je trenutna politika protjerivanja i odvrćanja koju provode Europska unija i njezine države članice u suprotnosti s obvezama zaštite ljudskih prava, ljudskog dostojanstva i vladavine prava.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Aude de Coustin. (2018.). Kriminalizacija solidarnosti u Francuskoj: Opći pregled, str.9. Dostupno na: <https://www.borderline-europe.de/sites/default/files/readingtips/Criminalisation%20of%20Solidarity%20in%20France.pdf>

3) Kako se to radi?

Fenomen kriminalizacije solidarnosti prema migrantima konceptualizira se unutar i izvan formalnog procesa putem delegitimizacije, disciplinskih mjera i zastrašivanja.¹⁹ U nedavnom istraživanju Carrera i dr. ističu da se kriminalizacija solidarnosti koja se događa izvan njenog formalnog postupka oslanja na nekoliko čimbenika; „Nejasan pravni koncept ‘krijumčarenja migranata’ kao zločina, politički i operativni prioritet vezan uz ‘krijumčarenja migranata’ - kao alat za upravljanje migracijama, ksenofobije i antimigrantskih osjećaja i izazova vladavini prava.“²⁰ Doista, razmatrajući slučajeve procesuiranja osoba koje su nudile pomoć izbjeglicama i drugim migrantima, očito je da je njihova kriminalizacija rezultat prethodno spomenutih čimbenika.

Formalna kriminalizacija solidarnosti

Formalna kriminalizacija temelji se na osjećaju sumnje prema organizacijama koje pružaju pomoć izbjeglicama i drugim migrantima, kroz narativ koji nastoji izjednačiti humanitarne i solidarne aktivnosti s krijumčarenjem. Ova zabluda dovodi do usvajanja zakona koji nejasno definiraju zločin krijumčarenja migranata i otvaraju prostor za dalekosežno tumačenje zakona. Slijedom toga, vlasti izravno targetiraju organizacije i pojedince koji pružaju pomoć, pod premisom onemogućavanja rada krijumčarskih mreža. Ono što bi se moglo shvatiti kao napor države da zaustavi zločinačke aktivnosti, u stvari predstavlja suzbijanje rada i progon organizacija i pojedinaca koji stoje u obrani osnovnih ljudskih prava koja su sustavno negirana migrantskom stanovništvu koje pokušava pronaći sigurnost u Europi.²¹

Postoje brojni primjeri formalne kriminalizacije solidarnosti diljem Europske unije. Mnogi pojedinci i organizirane skupine, kao i vjerske zajednice, optuživani su, procesuirani ili potiskivani na temelju pomaganja ulasku iregularnih migranata u neku zemlju, prevozeći ih do granice ili unutar neke zemlje. Također, pružanje nužnih sredstava za život iregularnim migrantima, najam smještaja ili pružanje smještaja ili utočišta iregularnim migrantima, postali su kažnjiva djela.

Godine 2017. Haydée Sabéran, novinar Libérationa i Mariam Guerey, volonterka iz organizacije Secours Catholique, uhićeni su u Calaisu od strane policije, zajedno sa sedam maloljetnika, koje su odvezli da se otuširaju u udruzi Secours Catholique (Katolička pomoć). Tijekom izvida, policajci su putem radija komunicirali sa svojim nadređenim. Uhićenje

¹⁹ Carrera, S., Vosyliūtė, L., Smialowski, S., Allsopp, J. i Sanchez, G. (2019). Krojena po mjeri? Direktiva o olakšavanju i kriminalizaciji humanitarne pomoći iregularnim migrantima: ažuriranje 2018., Bruxelles: PETI, Odbor za Europski parlament, str.23.

²⁰ Ibid.

²¹ Carrera, S., Vosyliūtė, L., Smialowski, S., Allsopp, J. i Sanchez, G. (2019). Krojena po mjeri? Direktiva o olakšavanju i kriminalizaciji humanitarne pomoći iregularnim migrantima: ažuriranje 2018., Bruxelles: PETI, Odbor za Europski parlament, str.23.

maloljetnika, zaposlenika Secours Catholiquea i novinara hijerarhijski je potvrđeno. Svi ti ljudi odvedeni su zatim pred brigadu koja se bavi suzbijanjem aktivnosti "krijumčara", ali po dolasku u policijsku postaju mogući pritvor pretvorio se u slobodno saslušanje i svi su naposljetku pušteni.²²

Bračni par Lisbeth Zornig Andersen i Mikael Rauno Lindholm osuđeni su u ožujku 2016. zbog pomaganja, skrivanja i prijevoza ljudi bez valjanih dokumenata, presuda je potvrđena, a novčane kazne su povećane nakon žalbe. Optuženi su da su prekršili imigracijske zakone nakon što su odveli sirijsku obitelj izbjeglica u svoj dom, dali im topli napitak, odvezli ih do željezničke stanice i kupili im karte za Švedsku.²³

U 2018. godini Dragan Umičević, volonter hrvatske nevladine organizacije *Are You Syrious?* proglašen je krivim za "nesvjesnu nepažnju" i novčano kažnjen sa 60 000 kuna (8066 EUR ili gotovo deset prosječnih mjesečnih plaća u Hrvatskoj), jer je u očima suda nesvjesno olakšavao nezakonit ulazak izbjegličke obitelji na hrvatski teritorij. Dragan je prišao policijskim službenicima u blizini hrvatske granice i skrenuo im pozornost na uplašenu i izgubljenu obitelj izbjeglica u polju u blizini sela Strošinci, već na hrvatskom tlu. Nekoliko dana kasnije Dragan se suočio s optužbama zbog omogućavanja ilegalnog ulaska, iako ni u jednom trenutku nije imao izravnu komunikaciju s obitelji. Optužnica protiv Dragana pokazala je da ga hrvatsko Ministarstvo unutarnjih poslova želi ne samo kazniti, već i onemogućiti rad organizacije *Are You Syrious?*.²⁴

U ožujku 2018. godine, na nadmorskoj visini od 1.900 metara na Col de Montgenèvre, francuski planinarski vodič Benoît Duclos spasio je trudnu nigerijsku ženu i njezinu obitelj. Kako bi im spasio život, Duclos je svojim automobilom vozio do bolnice, ali ga je zaustavila francuska policija i optužila ga za omogućavanje ilegalnog ulaska migranata u zemlju. Prijetila mu je kazna od 5 godina zatvora jer je spasio trudnu ženu zajedno s njenim suprugom i djecom tijekom prelaska francusko-talijanske granice.²⁵

Iako međunarodno pravo ne priznaje dužnost spašavanja ljudi koji su u nevolji na kopnu, u općem međunarodnom pravu dobro je utvrđena dužnost spašavanja bilo koje osobe u nevolji na moru. Ipak, nedavni slučajevi kriminalizacije organizacija koje provode humanitarne i spasilačke misije potrage, Iuventa 10 i Proactiva Open Arms, privukle su pozornost i imale su ogroman utjecaj na podizanje svijesti o tome što se događa na Mediteranu. Ono što još više

²² Newsletter Passeurs d'hospitalités - engleski ~ Izgnanstva u Calaisu i na britanskoj granici. Dostupno na: <https://passeursdhospitalitesenglish.wordpress.com/2017/02/16/calais-journalist-haydee-saberan-secours-catholique-employee-and-seven-minors-arrested-in-front-of-the-showers/>

²³ Fekete L. (2018). Migranti, granice i kriminalizacija solidarnosti u EU, *Rasa i klasa* 59 (4).

²⁴ Statewatch.org. (2018.). Statewatch News Online: Hrvatska: Kriminaliziranje solidarnosti: Are You Syrious? Izjava o politički motiviranoj, nepravednoj presudi za našeg volontera. Dostupno na: <https://www.statewatch.org/news/2018/sep/croatia-ays-case.htm>

²⁵ Brioschi, F. (2018). Od mora do planina: sve veća kriminalizacija solidarnosti. *Liberties*. Dostupno na: <https://www.liberties.eu/hr/news/from-the-sea-to-the-mountains-other-crimes-of-solidarity/14768>

zabrinjava jest da je praksa kriminalizacije organizacija i pojedinaca koji spašavaju migrante od utapanja zabilježena 2004. i još uvijek traje.²⁶

Discipliniranje

U svrhu formalne kriminalizacije, vlasti se oslanjaju na nejasno definiran zločin krijumčarenja migranata. U slučaju discipliniranja, s druge strane, država se oslanja na sankcioniranje onih aktera koji pružaju hranu, informacije, medicinsku pomoć ili onih koji se zalažu za prava izbjeglica i drugih migranata. Ono što je karakteristično za ovaj oblik kriminalizacije solidarnosti jest to što se podudara s neproporcionalnim mjerama s ciljem suzbijanja rada organizacija i pojedinaca čije su aktivnosti usmjerene na suzbijanje diskriminatornih zakona i politika.²⁷

Zagovaranje za prava ljudi u pokretu, kao i javno izraženo neslaganje s nepravdom, postali su rizični i opasni. Slučajevi discipliniranja onih koji sudjeluju u ili podržavaju ulične prosvjede ili koji vode kampanju u ime ili govore u prilog iregularnih migranta, kao i onih koji sudjeluju ili podržavaju prosvjede u avionima u znak solidarnosti s iregularnim migrantima kojima prijete deportacija, zabilježeni su u mnogim zemljama EU.

Jedan od najpoznatijih slučajeva dogodio se u Švedskoj, 2018. godine, kada je Elin Ersson, švedska studentica, uživo prenosila svoj protest protiv deportacije afganistanskog tražitelja azila na Facebooku. Pokušala je spriječiti let iz Göteborga jer je na njemu bio afganistanski tražitelj azila. Nakon što je Elin odbila sjesti na svoje mjesto u avionu, nekoliko se drugih putnika pridružilo njenom protestu, a tražitelj azila je maknut iz aviona. Izbjegla je zatvorsku kaznu na okružnom sudu u Göteborgu, gdje je osuđena na kaznu u iznosu od 3.000 švedskih kruna.²⁸

2006. godine u Britaniji, dva člana Centra za jedinstvo iz Glasgowa optužena su za kršenje mira jer su se pridružili građanskom prosvjedu protiv ranojutarnje provale i izvida turske obitelji na području Cardonalda. Kako tužiteljstvo u tri navrata nije predalo primjerke snimke

²⁶ Slučaj broda Cap Anamur, koji pripadaa njemačkoj humanitarnoj nevladinoj organizaciji, koji je prevezio 37 afričkih izbjeglica spašenih dok su pokušavali doći do Italije iz Libije, zabilježen je 2004. Kapetana i prvog časnika broda te voditelja nevladine organizacije vlasti su zadržale pod optužbom da su pomagali nelegalnoj migraciji odmah nakon što je brod bio prisiljen pristati zbog nevolje na brodu. Za spašavanje života nisu kriminalizirane samo organizirane skupine, već i pojedinci. Slučaj dvaju tuniskih ribarskih brodica koji su spasili 44 migranta u nevolji, koji su završili u detenciji nakon što su njihovi brodovi pristigli u luku, dogodio se 2007. godine. Iako su nakon pet godina oslobođeni optužbi, ribarima je suđeno pod optužbom za krijumčarenje ljudi, zbog "omogućavanja neovlaštenog ulaska" i "otežavajuće okolnosti za organizirani kriminal". Pogledajte više na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/108/84/PDF/G1910884.pdf?OpenElement>

²⁷ Carrera, S., Vosyliūtė, L., Smialowski, S., Allsopp, J. i Sanchez, G. (2019). Krojena po mjeri? Direktiva o olakšavanju i kriminalizaciji humanitarne pomoći iregularnim migrantima: ažuriranje 2018., Bruxelles: PETI, Odbor za Europski parlament, str.23.

²⁸ Crouch, D. (2019). Švedska studentica kažnjena zbog protesta protiv deportacije koji je postao viralan. The Guardian. Dostupno na: <https://www.theguardian.com/world/2019/feb/18/swedish-student-elin-ersson-fined-after-broadcasting-plane-protest-against-asylum-seeker-deportacija>

ranojutarnje provale i izvida koji je izveo tim Ureda za provođenje imigracije Ministarstva unutarnjih poslova, sudac je na kraju slučaj maknuo sa suda.²⁹

Nešto suptilnije disciplinske mjere često se poduzimaju protiv građana koji žive oko pograničnog područja, što je slučaj s lokalnim stanovništvom koje živi na granicama s Bosnom i Hercegovinom. Lokalno stanovništvo boji se davanja hrane i vode izbjeglicama i migrantima zbog policajaca koji su im prijetili disciplinskim mjerama.

Zastrašivanje i uznemiravanje

Zastrašivanje i uznemiravanje organizacija nastavljaju se često javnim prijetnjama koje upućuju političari, državni službenici ili organi vlasti. Razina zastrašivanja i uznemiravanja veoma ovisi o političkoj klimi, a njezin se opseg u skladu s tim mijenja. Iako ovakav koncept kriminalizacije solidarnosti ne dovodi do novčanih kazni ili straha od kaznenog progona, on ima moć sustavno onemogućavati rad pojedinaca i organizacija koje pružaju pomoć izbjeglicama i drugim migrantima. Nastavno na njihovu sustavnu prirodu, zastrašivanje i uznemiravanje mogu se manifestirati na nekoliko različitih razina; individualnoj, organizacijskoj i društvenoj.³⁰

U nekim su slučajevima branitelji ljudskih prava optuženi za klevetu jer su izrazili zabrinutost i skrenuli pozornost na zlostavljanja koja je počinila policija - drugim riječima - jer rade svoj posao. Slučajeve zastrašivanja prijavljuju humanitarni odvjetnici koji pružaju pravne savjete iregularnim migrantima, kao i gradovi koji pružaju utočišta iregularnim migrantima.

U Hrvatskoj je pravobraniteljica, kao neovisna institucija, između ostalog zadužena za Nacionalni preventivni mehanizam, onemogućena da obavlja posao ili provodi radnje iz svog mandata nakon više svojih javnih izjava i objavljenih izvještaja o kršenju ljudskih prava izbjeglica i drugih migranata od strane hrvatske policije. Zatražila je neovisnu istragu navodnih optužbi za fizičko nasilje, pushbackove, kolektivna protjerivanja i kršenja načela nevraćanja na hrvatskim granicama. Pored toga, skrenula je pozornost na slučaj smrti 6-godišnje afganistanske djevojčice na hrvatsko-srpskoj granici u studenom 2016. godine.

Drugi primjer zastrašivanja i uznemiravanja može se pratiti u Hrvatskoj gdje Centar za mirovne studije, koji je upozoravao na ograničenja pristupa azilu i neprekidna nasilna protjerivanja koja provodi hrvatska policija posljednje tri godine, doživljava ozbiljno zastrašivanje od strane Ministarstva unutarnjih poslova. Nakon pratnje izbjeglica u policijske stanice radi podnošenja zahtjeva za međunarodnu zaštitu, zaposlenici i volonteri svjedočili su primanju prijetnji od policijskih službenika o pokretanju pravnih postupaka protiv njih i protiv organizacije. Za

²⁹ Fekete, L. (2009). Europa: zločini solidarnosti, Raseai klasa, Institut za rasne odnose Vol. 50 (4): 83–97.

³⁰ Carrera, S., Vosyliūtė, L., Smialowski, S., Allsopp, J. i Sanchez, G. (2019). Krojena po mjeri? Direktiva o olakšavanju i kriminalizaciji humanitarne pomoći iregularnim migrantima: ažuriranje 2018., Bruxelles: PETI, Odbor za Europski parlament, str.23.

vrijeme konferencije za novinare na kojoj se Centar za mirovne studije zajedno s organizacijom Are You Syrious? i pravnicima trebao baviti lošim postupanjem hrvatske policije, članovi organizacije pozvani su da prisustvuju policijskom razgovoru, točno za vrijeme tiskovne konferencije. Vrhunac uznemiravanja i zastrašivanja dogodio se kada je ministar unutarnjih poslova javno izjavio da CMS krijumčari migrante iz Srbije, te im daje novac, mobitele i upute kako ući u Hrvatsku. Ministar je javno optužio CMS za provođenje nezakonitih radnji bez propisnog postupanja, što se pokazalo potpuno neutemeljenim i eksplicitnim klevetanjem rada CMS-a.

Ovaj kratki pregled različitih konceptualizacija kriminalizacije solidarnosti pokazuje razmjere posljedica s kojima se organizacije i pojedinci moraju suočiti dok pokušavaju zaštititi ljudska prava izbjeglica i drugih migranata. Također pokazuje ozbiljnost politike odvracanja i protjerivanja u državama članicama Europske unije koja je u suprotnosti s nekoliko utvrđenih međunarodnih zakonskih normi o ljudskim pravima koje zabranjuju ili barem ozbiljno ograničavaju kriminalizaciju humanitarne pomoći iregularnim migrantima i izbjeglicama, poput Protokola protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima.

Preporuke

Nakon analize trenutne situacije i adresiranja pravnih pitanja koja proizlaze iz provođenja Facilitatorskog paketa i pojave kriminalizacije solidarnosti, treba dati odgovor na najvažnije pitanje - što je potrebno učiniti kako bi se zaustavila kriminalizacija solidarnosti?

- Pravo Europske unije mora biti u skladu s međunarodnim pravom. Facilitatorski paket trebao bi sadržavati kriterije „financijske dobiti ili druge materijalne koristi“ za razlikovanje između kaznenih djela krijumčarenja i djela humanitarne pomoći ili djela solidarnosti.
- Facilitatorski paket trebalo bi izmijeniti u duhu pravne jasnoće i sigurnosti. Trebao bi sadržavati klauzulu kojom bi se države članice obavezale da humanitarnu pomoć i djela solidarnosti izuzmu od kaznenog progona.
- Kako bi se spriječila kriminalizacija solidarnosti, institucije EU-a trebale bi definirati humanitarnu pomoć u skladu sa standardima utvrđenim u Europskoj povelji o temeljnim pravima i visokim moralnim standardima. Ova bi definicija trebala priznati važnost rada koji na nacionalnoj razini obavljaju institucije i organizacije civilnog društva.
- Europska unija trebala bi podržavati pojedince i organizacije civilnog društva koji su procesuirani zbog pomaganja izbjeglicama i drugim migrantima, (između ostalog) kroz sredstva alocirana za pravnu potporu onima koji su progonjeni.
- Sredstvima programa EU za prava i vrijednosti EU bi trebala financijski podržati organizacije civilnog društva koje provode neovisne i učinkovite operacije nadzora u vezi s nasilnim i nezakonitim protjerivanjima, nadzorom granica i drugim kršenjima ljudskih prava izbjeglica i drugih migranata.
- Europska unija trebala bi zaštititi organizacije civilnog društva koje provode operacije traganja i spašavanja, a trebala bi također pokrenuti i vlastite operacije traganja i spašavanja.
- Instituciju Europskog pravobranitelja trebalo bi važnije i više koristiti za osiguravanje da institucije EU-a ne kriminaliziraju one koji podržavaju izbjeglice i druge migrante te da institucije i tijela EU-a jamče temeljna prava u svom radu u skladu s Poveljom o temeljnim pravima.
- Europska unija trebala bi se pozivati na postupke kršenja zakona prema državama članicama koje kriminaliziraju organizacije koje su solidarne s izbjeglicama i migrantima, čak i kad ta kriminalizacija nije formalna.
- Potreban je kraj svih aktivnosti koje kriminaliziraju solidarnost i onemogućavaju pristup informacijama te onemogućavaju civilno društvo u pružanju podrške i pomoći ljudima u pokretu. Pomoć i podrška ljudima koji su bili prisiljeni napustiti svoje domove, kao i bilo kojim drugim ljudskim bićima, pravna je i moralna obveza i sam temelj zdravog društva. Trajna marginalizacija i širenje straha doprinose razvoju

ksenofobije i smanjenju solidarnih kapaciteta društva.

- Europska unija trebala bi razvijati i provoditi odgovarajuću zaštitu zviždača i zviždačica poput policijskih službenika, koja bi se trebala pružati onima koji odluče javno govoriti o kršenju ljudskih prava na granicama, ali i unutar teritorija određenih država članica.

The project 'Towards an open, fair and sustainable Europe in the world - EU Presidency Project 2019-2021' is funded by the European Union and implemented by the Finnish NGO platform for development Fingo, the Romanian platform FOND, the Croatian Platform CROSOL, and CONCORD, the European NGO Confederation for relief and Development.